

Katarzyna Kotaba

 0000-0002-1380-9584

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

Książki Barbary Gawryluk lekarstwem na problemy duszy

Barbara Gawryluk’s Books as Medicine for the Problems of the Soul

Abstract: This article is an attempt to examine whether literature can be a remedy for the problems faced by children of different ages. The report *Children’s rights from the perspective of children, parents and teachers* was published in 2019 by UNICEF Polska. It has been used to diagnose the reasons for unhappiness among children aged 12—17. Among the reasons are: school and education, relationships with loved ones, relationships with peers. In her article, Katarzyna Kotaba refers to such authorities as Irena Borecka, Maria Molicka, and Bruno Bettelheim and to their unanimous opinion that good and valuable literature takes seriously children, their concerns and difficulties; moreover, this kind of literature helps children to overcome difficulties by building their self-confidence. Kotaba identifies the main thematic motifs in Gawryluk’s fiction and shows how this writer’s novels can help under-age readers cope in specific life situations, such as the parents’ divorce, emigration, and racism. In conclusion, she suggests that Gawryluk’s novels could be regarded as a cure for young readers’ problems as identified in the UNICEF report.

Keywords: Barbara Gawryluk, bibliotherapy, children’s literature, children’s problems, divorce, animals, relationships, animals

Dzieciństwo nierozzerwalnie związane jest z zabawą. Dziecko poprzez taką formę aktywności poznaje świat. Lew Wygotski, rosyjski psycholog i pedagog zauważa, że dziecko skonfrontowane z problemem „nieświadomie przekształca go w sytuację zabawową, z którą łatwiej mu sobie poradzić” (za: Brich, Malim, 1997, s. 31).

Na wstępie rozważań nad przywołanym wyżej tematem należałoby zastanowić się, z jakimi problemami, kłopotami borykają się najczęściej dzieci. Opublikowany przez Stowarzyszenie UNICEF Polska raport z 2019 roku zatytułowany *Prawa dziecka z perspektywy dzieci, rodziców i nauczycieli* (Falkowska, Telusiewicz-Pacak, 2019) jako trzy główne powody poczucia szczęścia wśród dzieci podaje:

1) spędzanie z czasu z przyjaciółmi 43%,

- 2) bycie kochanym przez rodzinę 40%,
- 3) realizację hobby oraz zainteresowań 37%.

Natomiast trzy główne powody bycia nieszczęśliwym wśród dzieci to, według wskazanego raportu,:

- 1) szkoła, nauka 17%,
- 2) relacje z bliskimi 16%,
- 3) relacje z rówieśnikami 15%¹.

Z kolei Irena Borecka, bibliotekoznawca i psycholog, zauważa, że do najczęściej występujących problemów pośród dzieci, z którymi nie radzą sobie rodzice, należą, m.in:

„— nieakceptowanie dzieci,
— poczucie wstydu i bezradności” (Borecka, 2008, s. 44).

Przywołane dane wskazują, jak istotnym elementem w wychowaniu szczęśliwego dziecka są relacje, zarówno rodzinne, jak i przyjacielsko-koleżeńskie. A to z kolei wiąże się z przynależnością do różnych grup: rodziny, w przedszkolu, szkole, klasie itp.

Skoro, z jednej strony, jest to jeden z głównych powodów poczucia nieszczęścia, z drugiej te same czynniki są wyznacznikami szczęścia, nietrudno zauważyć, że relacje to duży problem wśród współczesnych dzieci.

W tym miejscu można postawić pytanie: czy, a jeśli tak, to w jaki sposób literatura może pomóc w zdiagnozowaniu tych kwestii oraz czy i jakie książki mogą być lekarstwem dla duszy niedorosłych czytelników? Czytanie — jak zapewnia Wanda Matras-Mastalerz, prezes Polskiego Towarzystwa Biblioterapeutycznego —

daje możliwość przemyślenia przedstawionych w książkach sytuacji i odniesienia ich do własnego życia. Każde dzieło zostaje dopełnione w procesie recepcji. Książki mogą stanowić remedium na indywidualne problemy i prowadzić do pozytywnego przewartościowania negatywnych doświadczeń przez dostarczenie wzorców osobowych oraz treściowych matryc do interpretacji.

Matras-Mastalerz, 2016, s. 46

Z kolei Bruno Bettelheim, wiedeński psychoterapeuta dziecięcy, w rozprawie *Cudowne i pozytywne. O znaczeniach i wartościach baśni* pisze, że książka, która ma być dla dziecka wartościową, musi przykuć jego uwagę, rozbudzić wyobraźnię, zainteresować oraz pomóc mu w uporaniu się z jego emocjami, lękami, w zrozumieniu własnej sytuacji, kłopotów i problemów. Opowieść powinna także wskazać sposoby poradzenia sobie z nimi (zob. Bettelheim, 2010). Badacz konkluduje:

---

¹ Badaniem zostały objęte dzieci w wieku 12—17 lat w podziale na dwie kategorie wiekowe: I grupa: 12—14 lat, II grupa: 15—17 lat.

Krótko mówiąc, [opowieść —K.K] musi się odnosić jednocześnie do wszystkich aspektów dziecięcej osobowości i niczego przy tym nie bagatelizować. Przeciwnie, winna traktować trudne dylematy dziecięce z całą powagą, a zwłaszcza budzić w dziecku wiarę w siebie i w swoją przyszłość.

Bettelheim, 2010, s. 23

Mowa tu zatem o terapeutycznej roli literatury. Biblioterapia polega właśnie na wykorzystaniu utworów starannie dobranych do potrzeb i możliwości odbiorców. Pomaga zmagać się z problemami, rozwiązywać je, pokonywać trudności. Książka czy też tekst literacki są zatem rodzajem wsparcia dla czytelnika.

Jednym z głównych celów biblioterapii jest „rozwijanie myślenia i samoświadomości” (Molicka, 2011, s. 138). Książki w bezpieczny sposób dostarczają czytelnikom wiedzy, informacji, pozwalają się z nimi skonfrontować, przemyśleć, zastanowić. A to z kolei pozwala nabrać pewności siebie i lepiej radzić sobie w realnych, stresujących sytuacjach. Podobnego zdania jest Borecka, która uważa, że „czytanie i wypożyczanie książek, a nawet samo otaczanie się nimi wpływa [...] na poprawę samopoczucia i samooceny czytelnika (właściciela księgozbioru), czyli przyczynia się do podniesienia poczucia własnej wartości” (Borecka, 2008, s. 31).

Książki Barbary Gawryluk konfrontują najpierw bohaterów, a później młodych czytelników z różnymi, często trudnymi sytuacjami. Ale to właśnie, cytując psycholog Joannę Steinke-Kalembkę, „adekwatna, pewna samoocena jest siłą napędową motywacji wewnętrznej. Daje poczucie sprawczości, czyli przekonanie, że możemy sobie poradzić w każdej sytuacji” (Steinke-Kalembka, 2017, s. 236). A zatem biblioterapia kształtuje pozytywne postawy, jak również daje wiarę we własne możliwości. Współczesny, dynamicznie rozwijający się rynek książki dla dzieci oferuje wiele wartościowych, mądrych, dobrze napisanych i wspaniale zilustrowanych książek dla młodszych i starszych czytelników. Pośród nich swoje miejsce mają utwory krakowskiej pisarki, która jest także dziennikarką radiową, tłumaczką szwedzkiej literatury dziecięcej, m.in. popularnej serii *Biuro Las-sego i Mai*.

Za swoją twórczość pisarską otrzymała Gawryluk liczne nagrody. Książka *W Zielonej Dolinie* była nominowana do Nagrody Literackiej im. Kornela Makuszyńskiego, *Dżok. Legenda o psiej wierności* otrzymała w 2012 roku wyróżnienie Jury Polskiej Sekcji IBBY oraz Tytuł Najważniejszej Książki 10-lecia kampanii społecznej Fundacji ABCXXI — „Cała Polska czyta dzieciom”. Z kolei w 2010 roku *Zuzanka z pistacjowego domu* zdobyła Nagrodę Literacką im. Kornela Makuszyńskiego.

Przytoczone na wstępie informacje z raportu Stowarzyszenia UNICEF są dla mnie punktem wyjścia do rozważań, czy, a jeśli tak, to w jaki sposób książki Gawryluk przynoszą odpowiedź, stają się antidotum na problemy współczesnego niedorośłego czytelnika.

Postawiona w tytule artykułu hipoteza, że książki krakowskiej pisarki są lekarstwem na problemy duszy, znajduje uzasadnienie w słowach Marii Molickiej, doktora psychologii i biblioterapeutki, która twierdzi, że wszystkie opowieści

dostarczają wzorców ról, relacji międzyludzkich, ilustrują wartości, do których inni ludzie dążą, ich motywy, potrzeby, zachowania i uczucia. W ten sposób opowiadania nadają znaczenie określonym zachowaniom, pokazują je jako właściwe, albo przeciwnie — niewłaściwe.

Molicka, 2011, s. 51—52

To z kolei ułatwia zrozumienie świata, innych, a przede wszystkim siebie samego. Literatura bowiem wpływa na rozwój intelektualny, psychiczny i emocjonalny czytelnika. Stwierdzenie Molickiej można odnieść również do utworów Gawryluk. Autorka *Dżoka*, zapytana w jednym z wywiadów, skąd czerpie inspiracje i pomysły do swoich książek, odpowiedziała:

Oprócz tego, że jestem pisarką, tłumaczką, jeszcze trzeci chyba bardzo ważny zawód wykonuję — jestem dziennikarką. Pracuję w radiu, codziennie spotykam się z różnymi wydarzeniami i to jest moja inspiracja. Cały czas mam oczy szeroko otwarte, uszy nastawione do słuchania, cały czas obserwuję, podglądam. [...] Nigdy nie wiadomo, co mnie nagle wciągnie i zainspiruje².

Analizując treści, tematy, problemy utworów Gawryluk, zauważyłam ich potwarzalność. Do najczęściej obecnych należy ten związany ze zwierzętami. Występują one w roli przyjaciół człowieka, ich posiadanie czy też oswojenie jest związane z odpowiedzialnością, zwłaszcza dziecka, które marzy o tym, żeby mieć zwierzęcego pupila, i to z nim spędza dużą ilość czasu (np. *Czarna, Klifka i tajemnice z dna morza*, *Dżok. Legenda o psiej wierności*, *Junior. Opiekun osób starszych*, *Klifka. Opowieść o foczce, która szukała mamy*, *Zuzanka z pistacjowego domu*).

Inne obszary tematyczne książek Gawryluk to:

- rozwód rodziców i relacje, zarówno dzieci z rodzicami, jak i matki z ojcem pokazane z perspektywy dziecka (np. *Zuzanka z pistacjowego domu*, *Czarna, Klifka i tajemnice z dna morza*);
- szacunek do ludzi z innych krajów, o innym kolorze skóry, a tym samym próba pokazania młodemu człowiekowi inności, wielokulturowości i uwrażliwienia go na te kwestie, które można by zawrzeć w stwierdzeniu: jesteśmy różni, ale równi (np. *Teraz tu jest nasz dom*);
- bezinteresowna pomoc drugiemu człowiekowi, ale także zwierzętom; ten aspekt widoczny jest niemal w każdym utworze autorki;

² „Chciałam zostać bibliotekarką, bo w bibliotece jest zawsze dużo książek...”. Wywiad z Barbarą Gawryluk. <https://czasdzieci.pl/książki/wywiady,art,id,2096d26.html> [data dostępu: 28.12.2020].

- starość jako naturalny element ludzkiej egzystencji oraz ukazanie relacji dzieci ze starszymi osobami (np. *Moje Bullerbyn*, *Kolczyki Selmy*, *Zuzanka z pistacjowego domu*, *Junior. Opiekun osób starszych*, *Dżok. Legenda o psiej wierności*);
- siła przyjaźni rówieśniczej (np. *Zuzanka z pistacjowego domu*, *Moje Bullerbyn*, *Kolczyki Selmy*).

Wymienione tu obszary tematyczne utworów Gawryluk wpisują się w problemy i radości współczesnych dzieci, zawarte w przywołanym raporcie Stowarzyszenia UNICEF. Świat przedstawiony książek krakowskiej pisarki usytuowany jest we teraźniejszych realiach, w przestrzeniach młodemu człowiekowi doskonale znanych: dom, szkoła, park, plaża. Fabuła dotyczy uniwersalnych spraw ważnych dla młodego człowieka, takich jak: przyjaźń, pierwsze porywy serca, relacje rodzinne (rozwód rodziców), śmierć bliskiej osoby, przeprowadzka itp. Książki pisarki zapewniają wsparcie młodym czytelnikom, służą im pomocą w zmaganiu się z trudnymi sytuacjami, a także są katalizatorem zmiany postaw czy zachowań. Gawryluk tak oto opisuje postawę Romka, ukraińskiego chłopca, który po przyjeździe do Polski był szykanowany przez kolegów z klasy:

— O, cześć Ruski! — odezwał się Adrian. — Zgubiłeś się? Nie mogłeś trafić do klasy? Ojej, biedny, mały Romuś!

Nachyliłem się nad nim i powiedziałem powoli i wyraźnie:

— Nie jestem Ruski. Jeżeli już, to Ukrainiec. Ale twój mały mózg zdaje się nie jest w stanie pojąć tej różnicy? A rozumiesz, co do ciebie mówię?

— No ... tak ... — wydukał zaskoczony Adrian. [...]

— Ano właśnie. Jak rozumiesz, to znaczy, że mój polski nie jest taki beznadziejny. To słuchaj dalej. Niedawno widziałem czołgi, rakiety i żołnierzy z karabinami. Uciekaliśmy w nocy między płonącymi domami. Wtedy się bałem. Dlatego was się wcale nie boję. Boję się wojny, strzałów, wybuchów. Wy nie jesteście groźni, tylko głupi. Durni! Wcale mi na was nie zależy.

Gawryluk, 2019, s. 44

Romek stał się obiektem ataków swoich rówieśników tylko dlatego, że był innej narodowości. Jednak szkolnym opresjom, drwinom, szykanowaniu poddawane są dzieci z wielu różnych powodów: otyłość, brak modnych ubrań, sprzętu elektronicznego typu tablet, iPhone, Xbox, PlayStation itp. Taka sytuacja ma miejsce w utworze *Czarna, Klifka i tajemnice z dna morza*.

Rodzinie Ivana przed rozwodem rodziców dobrze się powodziło. Ojciec kupował synowi drogie gry komputerowe, a koledzy chętnie go odwiedzali i spędzali z nim czas na wspólnym eksplorowaniu nowości ze świata gier. Jednak, kiedy ojciec chłopca opuścił rodzinę, zabrał ze sobą także gry. Zachwiało to poczuciem własnej wartości chłopca, w wyniku czego wycofał się on ze szkolnego i klasowego życia. Koledzy, którzy odwiedzali Ivana, przeczuwali, że coś złego się stało. I postanowili to sprawdzić. Jednak nie po to, aby go pocieszyć, udzielić wsparcia, lecz po to, aby go wyśmiać i upokorzyć.

Odwrócona została hierarchia wartości z: „ważne jest to jakim człowiekiem jestem”, na: „ważne jest to, co posiadam”. Literatura Gawryluk jest próbą powrotu do pierwotnego i właściwego ładu. Lektura książek pisarki może być pomocą dla dzieci, które z różnych przyczyn są wykluczone, odtrącone. Biblioterapia wspiera zatem rozwój oraz zdrowie psychiczne, jak również pomaga w zmaganiu się z życiowymi problemami.

Anna Maria Krajewska, autorka szkicu *Literacki obraz świata we współczesnej książce dla młodzieży*, stwierdza:

Młody człowiek potrzebuje spokoju, by myśleć. Daje go również samotność rozumiana nie jako izolacja od innych, ale jako prawo do osobistych przeżyć, przekonań, błędów, przemyśleń i powolnego dochodzenia do prawdy. W tym ujęciu samotność oznacza samodzielność, a w dalszej perspektywie — wolność. Odgrywa więc ona w życiu — także w życiu bohaterów literackich — pozytywną rolę. Stanowi warunek budowania dojrzałej osobowości.

Krajewska, 2006, s. 86

Tak też dzieje się w przypadku bohaterów i bohaterek utworów Gawryluk. Nierzadko przechodzą oni przyspieszony kurs dorastania, ale dzięki zdobytym doświadczeniom stają się dojrzałymi, odpowiedzialnymi, mądrymi i wrażliwymi młodymi ludźmi. Trudne życiowe wyzwania, przeżycia wzmacniają ich, pozwalają lepiej zrozumieć siebie, innych, a w efekcie budować trwałe i wartościowe relacje.

Zwrócić należy uwagę na to, że utwory pisarki kończą się happy endem, ale nie tanim i infantylizującym bohaterów i odbiorcę, ale takim, dzięki któremu zarówno bohaterowie, jak i czytelnicy dojrzewają: psychicznie i emocjonalnie. Ten aspekt literatury jest bardzo ważny, ponieważ dziecko potrzebuje informacji, jak wprowadzać do swojego życia ład i harmonię, jak radzić sobie ze sprawami, które w danym momencie są dla niego zarówno ważne, jak i trudne. Dziecko potrzebuje wskazówek i odnajduje je w literaturze.

Molicka, powołując się na ustalenia amerykańskiego psychiatry dziecięcego Josepha Golda, uważa, że literatura umożliwia m.in.:

- identyfikację czytelnika z bohaterem,
- przygotowanie na trudne życiowe sytuacje,
- rozwój inteligencji emocjonalnej. Gold, za: Molicka, 2011, s. 134—135

Czytelnik, identyfikując się z bohaterem, konfrontuje się z własnymi lękami, obawami, trudnymi sytuacjami poprzez działania książkowych postaci. Taka sytuacja jest bardzo bezpieczna dla dziecka. Pozwala mu uświadomić i zrozumieć, że skoro bohater doświadczył podobnego smutku, kłopotu i udało mu się przezwyciężyć trudności, to po pierwsze, on czytelnik nie jest ze swoim problemem sam, a po drugie, jest nadzieja i chęć do pokonania napotkanych kłopotów. Zuzanka (*Zuzanka z pistacjowego domu*) czy Ivan (*Czarna, Klifka i tajemnice z dna*

morza) stają w obliczu trudnej sytuacji: rozvodu rodziców. Do tego dochodzą kłopoty finansowe, brak czasu mam, które muszą pracować od świtu do nocy, by zapewnić środki do życia rodzinie. Natomiast Natałka z utworu *Moje Bullerbyn* w związku z trudną sytuacją finansową rodziny musi wyjechać wraz z rodzicami z Krakowa, zostawić szkołę, przyjaciółki, grupę taneczną i przenieść się aż do Szwecji. Jest to przyczyną jej wewnętrznego buntu, sprzeciwu. Dziewczynka nie chce wyjeżdżać, nie chce rezygnować z dotychczasowego życia.

Dzieci z książek Gawryluk ponoszą konsekwencje wyborów, których dokonali dorośli. W tym wypadku są to emigracja wynikająca z kłopotów finansowych czy rozwód, który z kolei skutkuje trudną sytuacją ekonomiczno-finansową. A to z kolei wpływa na fakt, że matki większość czasu spędzają w pracy, by zapewnić sobie i dzieciom środki do życia. Dzieciom zwykle towarzyszy poczucie niesprawiedliwości, krzywdy, pustki, samotności. Stąd najlepszym rozwiązaniem wydaje się czworonożny przyjaciel, symbol bezwarunkowej przyjaźni, powiernik wszystkich trosk i smutków.

Dzięki identyfikacji z bohaterem, czytelnik lepiej rozumie świat, decyzje, które podejmują dorośli, a przede wszystkim ma poczucie, że problem, z którym się mierzy, dotyczy także innych. Lektura książki, której fabuła porusza podobne kwestie do tych obecnych w życiu dziecka, pomaga mu w zmianie postawy wobec siebie, swoich problemów, a także rodziców, dając jednocześnie wiarę we własne możliwości. Można by porównać terapeutyczną rolę literatury do kompasu, który wyznacza kierunek drogi. Doświadczenia, jakie gromadzą bohaterowie, pomimo początkowych trudności, sprawiają, że budują oni i wzmacniają więzi społeczne, zarówno z rodziną, jak i z przyjaciółmi. Terapeutyczna rola literatury polega również na przygotowaniu odbiorcy na trudne życiowe sytuacje, co doskonale widoczne jest w książce *Mali bohaterowie*. Gawryluk osadziła swoich bohaterów w sytuacjach trudnych, groźnych, a nawet niebezpiecznych, ale jednocześnie realnych. Bohaterom tego zbioru reportaży przyszło zmierzyć się z akcją ratunkową i masażem serca, uratowaniem tonącego w jeziorze chłopca, wezwaniem pogotowia ratunkowego do mamy, która zasłabła, wezwaniem pomocy do swojej rodziny, która zatrzała się czadem itp. Książka ta wpisuje się w rodzaj edukacji, którą, na potrzeby tego artykułu, nazwałabym społeczną. Pokazuje bowiem, że każdy z nas, niezależnie od wieku, może stać się przypadkowym świadkiem wydarzeń lub ich uczestnikiem i od szybkiej reakcji będzie zależało cudze bądź jego życie. W obu przypadkach ważne jest zachowanie tzw. zimnej krwi i znajomość podstawowych numerów alarmowych, które w książce wyeksponowane zostały z użyciem dużej czcionki, tak, by dziecięcy czytelnik łatwo je dostrzegł i zapamiętał. Forma minireportaży, z jaką mamy do czynienia w *Malych bohaterach*, wskazuje na wzorce postępowania. Pokazuje, jak ważne są: szybka reakcja, racjonalne myślenie, odpowiedzialność. Literatura pomaga rozpoznać zagrożenie i pokazuje, w jaki sposób należy się przed nim bronić.

Biblioterapia sprzyja rozwijaniu uczuć, zarówno pozytywnych, jak i negatywnych, czy, używając nomenklatury amerykańskiego naukowca Daniela Golemana, inteligencji emocjonalnej. Twierdzi on, że:

emocje kierują nami wtedy, kiedy mamy stawić czoło zadaniom i wyzwaniom zbyt ważnym, aby zmierzenie się z nimi pozostawić samemu rozumowi. Dzieje się tak, gdy zagraża nam niebezpieczeństwo, gdy mimo niepowodzeń dążymy do celu. [...] Każda emocja daje nam szczególną, inną od pozostałych gotowość do działania, każda popycha nas w kierunku zachowań, które okazały się skuteczne w określonych, powtarzających się sytuacjach.

Goleman, 2012, s. 40³

Biblioterapia przyczynia się zatem do dostrzegania i nazywania emocji, budowania poczucia własnej wartości i pewności siebie, samoakceptacji, samodzielności, uporania się z własnymi lękami i wewnętrznymi napięciami.

Zuzanka złości się, kiedy kolejny raz prosi mamę, aby ta zgodziła się na przygarnięcie czworonożnego przyjaciela, Ivan jest wzruszony, kiedy mama proponuje, aby pies, który ocalił go w schronisku, zamieszkał z nimi, Natałka popada w rozpacz, kiedy dowiaduje się, że będzie musiała przeprowadzić się z Krakowa do Szwecji, wszyscy bohaterowie martwią się o Dżoka, przynoszą mu jedzenie i picie, zbijają dla niego budę, Junior budzi sympatię nie tylko wśród seniorów domu opieki, ale także Łukasza i Dorotki, którzy, początkowo niechętnie, odwierają jedną z pensjonariuszek, bohaterka *Teraz tu jest nasz dom*, opuszczając zbombardowany Donieck, buntuje się przeciwko wyjazdowi do Polski, bo w ojczyźnie zostawia chłopca, do którego mocniej zabiło jej serce. Książki są więc formą terapii, ponieważ ich lektura może wzruszać, zaciekawiać, konfrontować, skłaniać do refleksji, pomóc odnaleźć się w nowej, często trudnej sytuacji, a także osiągnąć wewnętrzny spokój i poczucie bezpieczeństwa.

Można stwierdzić, że siłą książek Gawryluk jest to, że łączą czytelnika z bohaterem poprzez dzielenie się doświadczeniem, i tym zabawnym, radosnym, jak choćby farbowanie włosów przez bohaterki *Zuzanki z pistacjowego domu* bądź wielką miłość do zwierząt: psów Dżoka, Juniora, Czarnej, Czarta czy foczki Klifki; i tym trudnym, jak: wyprowadzka, wojna, rasizm, rozwód rodziców, utrata poczucia bezpieczeństwa związana z kolejami losu. Ta „fikcyjna rzeczywistość pomaga we wzroście osobistym, pomaga poradzić sobie z niezrozumiałymi problemami życia” — zauważa Molicka (2011, s. 136).

To właśnie sytuacje, z którymi mierzą się postacie utworów Gawryluk pobudzają ich do działania, a tym samym prowadzą do przezwyciężania trudności, pokonywania problemów. Mamy tu więc do czynienia z pewnego rodzaju sprawczością, która łączy się z działaniem. A działanie z kolei prowadzi do zdobywa-

---

³ Ponadto Goleman do najważniejszych emocji zalicza: złość, smutek, strach, zadowolenie, miłość, zdziwienie, wstręt oraz wstyd (2012, s. 446—447).

nia doświadczeń, motywacji do odnoszenia zwycięstw, ale także zmagania z porażkami. I tego właśnie uczą książki Gawryluk, odpowiadając jednocześnie na bolączki i problemy współczesnych dzieci.

Barbara Gawryluk w swoich utworach traktuje poważnie zarówno dziecko, jak i jego rozterki, problemy, kłopoty. Unika jednocześnie moralizatorstwa, dydaktyzmu i sentymentalizmu. Trudne tematy przedstawia w sposób realistyczny, często wplatając sceny pełne humoru. Młodzi bohaterowie utworów autorki buntują się przeciwko różnym sytuacjom, które ich spotykają, próbują je zrozumieć, odnaleźć siebie w nowym środowisku czy niecodziennych okolicznościach. Towarzyszą im śmiech oraz łzy, bunt i pogoda ducha, nadzieja i rozpacz. Często nurtuje ich pytanie: dlaczego? i trudność zrozumienia podjętych przez dorosłych decyzji, których konsekwencje także ponoszą.

Wielość, różnorodność i uniwersalność tematów, a także wrażliwość, z jaką pisze o nich Gawryluk, są siłą jej książek i jednocześnie antidotum na problemy duszy młodych czytelników.

Literatura

- Bettelheim B., 2010, *Cudowne i pożyteczne. O znaczeniach i wartościach baśni*, Danek D., przeł., Warszawa.
- Borecka I., 2008, *Biblioterapia formą terapii pedagogicznej*, Wałbrzych.
- Brich A., Malim T., 1997, *Psychologia rozwojowa w zarysie. Od niemowlęctwa do dorosłości*, Łuczyński J., Olejnik M., przeł., Warszawa.
- „Chciałam zostać bibliotekarką, bo w bibliotece jest zawsze dużo książek...”. Wywiad z Barbarą Gawryluk. <https://czasdzieci.pl/ksiazki/wywiady,art,id,2096d26.html> [data dostępu: 28.12.2020].
- Falkowska E., Telusiewicz-Pacak A., 2019, *Prawa dziecka z perspektywy dzieci, rodziców i nauczycieli*, Warszawa.
- Gawryluk B., 2019, *Teraz tu jest nasz dom*, Łódź.
- Goleman D., 2012, *Inteligencja emocjonalna*, Jankowski A., przeł., Poznań.
- Krajewska A.M., 2006, *Literacki obraz świata we współczesnej książce dla młodzieży*, w: *Książka dziecięca 1990—2005. Konteksty kultury popularnej i literatury wysokiej*, Leszczyński G., Świerczyńska-Jelonek D., Zając M., red., Warszawa.
- Matras-Mastalerz W., 2016, *Infantylni dorośli i dojrzałe dzieci w powieściach Christine Nöstlinger*, w: *Światy dzieciństwa. Infantylicyzacja w literaturze i kulturze*, Chrobak M., Wądolny-Tatar K., red., Kraków.
- Molicka M., 2011, *Biblioterapia i bajkoterapia. Rola literatury w procesie rozumienia świata społecznego i siebie*, Poznań.
- Steinke-Kalembka J., 2017, *Dodaj mi skrzydeł! Jak rozwijać u dzieci motywację wewnętrzną*, Warszawa.

Katarzyna Kotaba — doktor nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa. Autorka rozprawy doktorskiej *Archetypy w twórczości Doroty Terakowskiej* oraz kilku publikacji naukowych, m.in.: *Dziecko „fada” w „Poczwarcu” Doroty Terakowskiej w kontekście baśni braci Grimm („Jasio-Jeżyk i Osiołek”)*, *Stare i nowe w „Wyczytankach Alicji Baluch z Baśni braci Grimm”*, *„Ty jesteś jak bohaterowie twoich książek”. Elementy autobiograficzne w prozie Doroty Terakowskiej*. Zainteresowania naukowe: literatura dla dzieci i młodzieży, biblioterapia, krytyka archetypowo-mitograficzna.

e-mail: katarzynakotaba@interia.pl